

Kittilä Levi

Arkeologinen inventointi 2024

Taneli Leinonen
Maanala Oy

MAANALA

Sisällys

Tutkimuksen perustiedot	3
1. Tausta ja tutkimustehtävä.....	5
2. Menetelmät.....	5
3. Yleiset havainnot	7
3.1. Topografia.....	7
3.2. Historiallinen kartta-aineisto	7
3.3. Muu aineisto.....	7
4. Inventointikohteet	11
4.1. Aiemmin rekisteröimättömät arkeologiset kohteet	11
1. Kittilä, Männikkö	11
2. Kittilä, Jyvälä.....	12
5. Yhteenvedo tutkimuksen tuloksista	14
6. Lähteet	14

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Kittilä Levi kaavoitussuunnitelma-alue

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen inventointi

Tavoite: Selvittää, onko suunnitelma-alueella aiemmin tuntemattomia arkeologisia kohteita

Kenttätyöaika: 16–17.7.2024

Tutkija: HuK Taneli Leinonen, Maanala Oy

Tilaaaja: Kittilän kunta

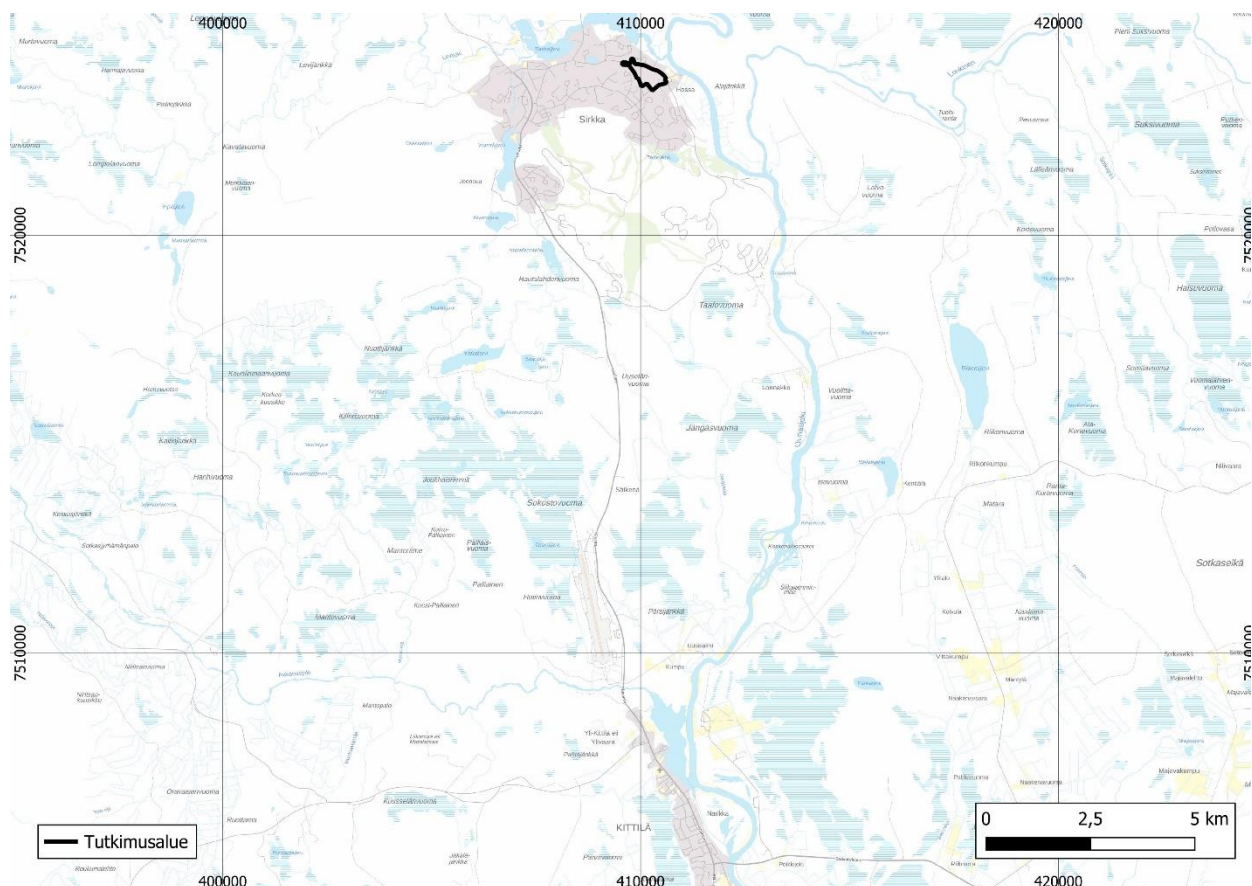
Aiemmat arkeologiset inventoinnit: –

Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

Raportin karttakoordinaatit: ETRS-TM35FIN (N 2000)

Talletetut esinelöydöt: –

Tulos: Muinaisjäännösrekisteriin ei ollut vanhastaan kirjattu alueelta kohteita. Inventoinnissa löydettiin kaksi uutta kohdetta. Ne ehdotetaan rekisteröitäviksi muina kulttuuriperintökohteina.

Kuva 1. Tutkimusalueen sijainti. Tutkimusalue mustalla. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Kansikuva: Poro majoitusliikkeen edessä Levin keskustassa. Etelästä. Kuva: Taneli Leinonen.

Taulukko 1. Kohdeluettelo.

Nro	Kohdenimi	Laji	Tyyppi	Rekisterissä	N	E
1	Kittilä, Männikkö	muu kulttuuriperintö-kohde	kivirakenteet	uusi kohde	7523939	410141
2	Kittilä, Jyvälä	muu kulttuuriperintö-kohde	kivirakenteet	uusi kohde	7523896	410350

1. Tausta ja tutkimustehtävä

Inventointi koskee kaava-aluetta Kittilän Levillä. Kohde sijoittuu noin 16 kilometriä pohjoiseen Kittilän kirkolta, Levitunturin pohjois- ja Hossan kylän länsipuolelle. Hankealueen pinta-ala on noin 32 ha (kuva 2).

Kittilän kunta tilasi alueen arkeologisen inventoinnin Maanala Oy:lta 8.4.2024. Maastotyöt teki HuK Taneli Leinonen 16-17.7.2024. Muilta osin työhön osallistuivat myös arkeologit FM Arttu Tokoi ja FT Ville Laakso.

Aiemmin tunnettuja muinaisjäänösrekisterin kohteita alueella ei ollut. Lähin muinaisjäänös, Petsukkajärven ajoittamaton asuinpaikkakohde (muinaisjäänösrekisteri 1000000806), sijaitsee noin 700 metriä tutkimusalueen luoteiskulmasta länsiluoteeseen.

Alueelta ei ole olemassa aiempaa arkeologista inventointiraporttia. Hannu Kotivuori on tarkastanut em. Petsukkajärven kohteen vuonna 1998, mutta raporttia ei ole saatavilla. Metsähallituksen arkeologi Taisto Karjalainen on suorittanut Kittilän pohjoispuolen inventoinnin vuonna 2013, mutta se ei ulotu tämän raportin kattamalle alueelle.

2. Menetelmät

Valmistelemina töinä tutkittiin alueelta saatavissa oleva historiallinen kartta-aineisto, ilmakuvat ja maaperäkartta. Paikannimistöä käytiin läpi Nimiarkiston ja Nimisampo-palvelun avulla. Kartoista tarkemmin luvussa 3.2.

Laserkeilausaineistoista inventointihetkellä oli saatavilla vain Maanmittauslaitoksen 0,5 pisteen vinovalovarjoste, sillä 5 pistettä neliömetrille -aineisto ei ollut vielä valmistunut. 0,5 pisteen vinovaloaineistosta etsittiin anomaliaita, kuten kuoppajäänöksiä.

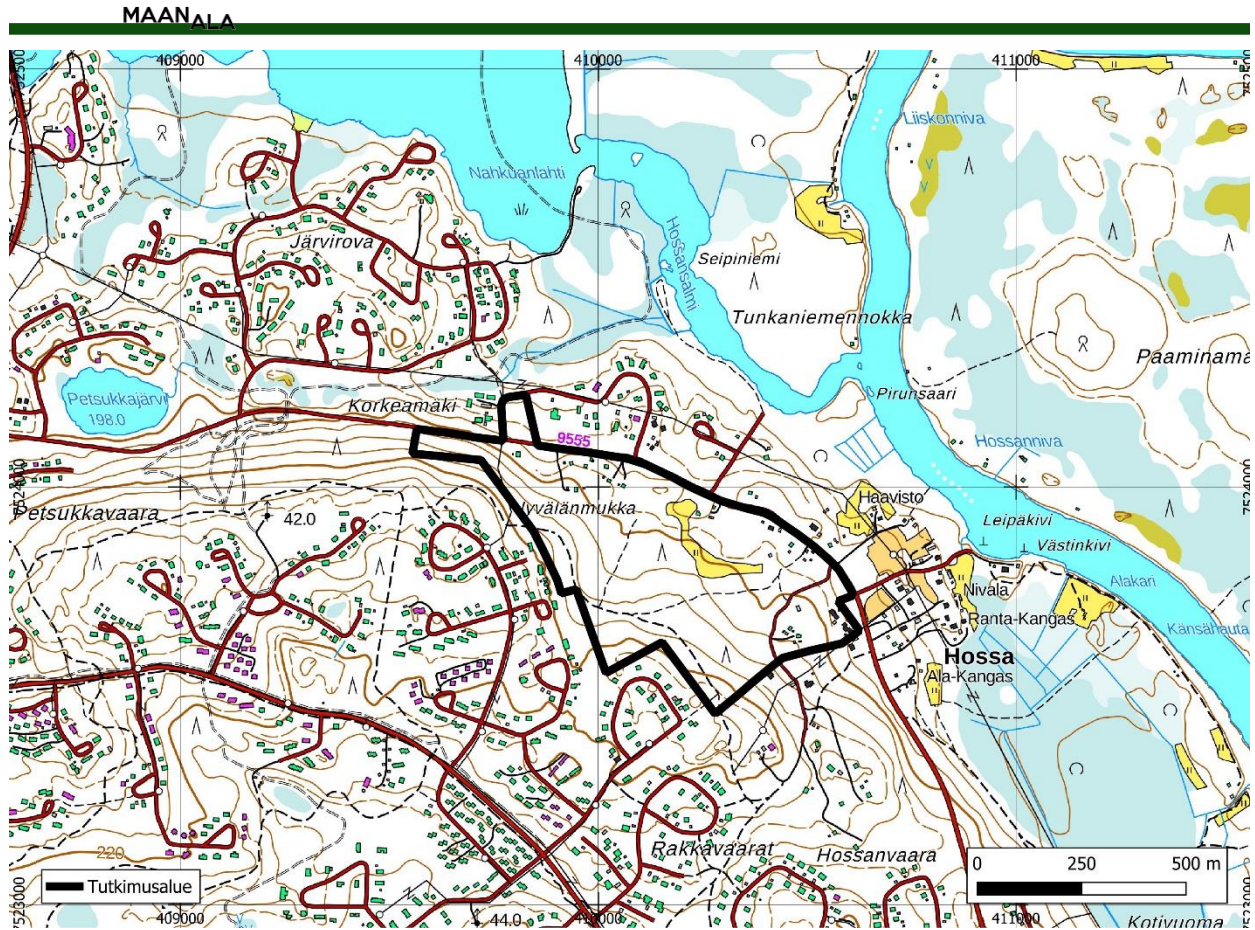
Maastossa tarkastettiin laserkeilausaineistosta tehdyt havainnot sekä muut maastonkohdat, joista arkeologisten kohteiden löytyminen katsottiin mahdolliseksi (kuva 3). Asuttujen talojen ja mökkien pihat jätettiin tarkastamatta.

Maastotöissä noudatettiin vakiintuneita arkeologisen inventoinnin menetelmiä. Havainnot dokumentoitiin valokuvin, sanallisesti ja satelliittipaikantimella.

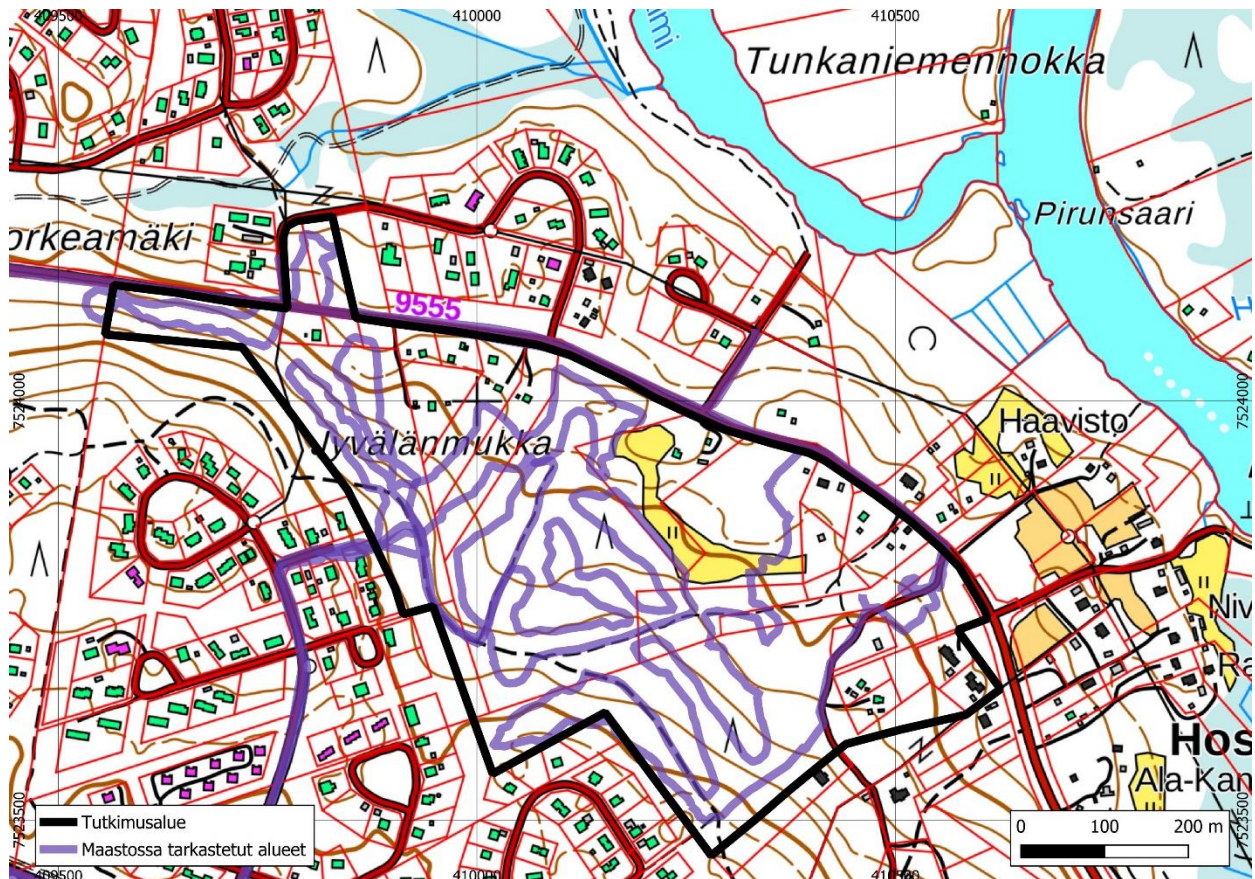
Tutkimusalue on korkeudeltaan välillä 183–225 metriä mpy. Mereen liittyviä muinaisrantoja ei ole, sillä tutkimusalue on vedenkoskemattomilla korkeuksilla. Hiekkaisempaa maata havaittiin vain alueen keskivaiheilla olevan pelton reunamilla. Alueella risteileviä polkuja tarkastettiin pintapoimimalla, mutta löytöjä ei tehty.

Inventointi suoritettiin pääosin helteisessä ja epävakaassa säässä. Havainto-olosuhteet olivat kauttaaltaan hyvät, koska metsä oli harvaa ja aluskasvillisuus melko matalaa. Pienemmät peltoaukot olivat pusikoituneet.

Kaikki raporttikartat piirsi ja vanhat kartat asemoi Taneli Leinonen.

Kuva 2. Alueen yleiskartta. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Kuva 3. Maastossa tarkastetut alueet. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

3. Yleiset havainnot

3.1. Topografia

Tutkimusalueen maasto on pohjoiseen viettävää melko jyrkkäpiirteistä, kivikkoista kangasmaata. Eteläreunalla, korkeimmilla kohdilla, on muutamia paljaita tai sammalen peittämiä rakakivikoita. Maaperä on kivikoiden ulkopuolella hiekkamoreenia ja aivan alueen keskellä olevan pellon reunamilla kivistä hiekkaa. Alueen keskivaiheilla on vanha peltoaukko ja kaakoisosassa muutama hyvin pieni metsittynyt pelto.

Alue rajoittuu lännessä ja etelässä rakennettuun loma-asuntokeskittymään. Pohjoisosassa on muutamia vanhempia vapaa-ajan asuntoja ja koillisessa ja idässä pysyvästi asuttuja taloja. Länsi- ja lounaisosassa kulkee pururata. Alueen eteläkolmanneksessa on polku, joka näkyy jo isojakokartassa 1882–84 (kuva 4).

Puusto on mäntyvaltaista sekametsää, mutta paikoin on havaittavissa myös kuusivaltaista sekametsää. Aluskasvillisuus on varpukasveja ja sammalta, kivikoissa paikoin jäkäläkasveja.

Alueen keskivaiheilla oleva vanha peltoaukko kasvaa heinäkasveja. Sen reunoilla ja myös keskivaiheilla on merkkejä maa-aineksenotosta ja sorapenkat ovat siellä paljaat. Maanoton jälkiä havaittiin myös alueen itäosassa maantien ja taloille menevän tien risteysalueella. Paikoin nämä kohdat ovat puskittuneet nuoren lehtipuuston peittoon.

Pienten peltoaukkojen reunoilla on neljä niiden raivauksessa syntynyttä kivikasaa. Kaksi kasaa, kohdeluettelossa *Jyväskylä*, näyttää liittyvän tiluskarttaan (Tiger 1882–1903, Jyväskylä) merkittyyn pieneen peltoaukkoon ja kaksi muuta, kohdeluettelossa *Männikkö*, myöhemmän saman tilan peltoon, joka sijaitsee edellisistä länteen. Tutkimusalueen koillis- ja itäosan pienet pellot eivät enää näy nykyisessä maastokartassa.

Alueella ei ole järviä eikä virtavesiä. Ounasjoen rantaan on pohjois- ja koillisosista matkaa noin

300 m ja Levijärven rantaan alueen luoteiskulman maantien ylittävän osan reunasta noin 350 m. Petsukkajärvelle on noin 600 m.

3.2. Historiallinen kartta-aineisto

Relevantein historiallinen kartta-aineisto koostuu isojakokartasta (Tiger 1882–84, kuva 4) ja Jyvälän ja Salmelan talojen tiluskartoista (Tiger 1882–1903 ja Tiger *et al.* 1882–1914, kuva 5).

Isojakokartalla alueen itäosassa näkyy muutama pieni pelto. Nykyisessä maastokartassa olevaa peltomaa-alueutta siihen ei ole merkitty. Voidaan siis olettaa, että tämä pelto olisi raivattu aikaisintaan 1900-luvun alussa. Tiluskartoissa tilanne on sama kuin isojakokartassa. Suurin osa tutkimusalueesta vaikuttaa olleen 1800–1900-lukujen taitteessa metsämaata. Vanhoihin karttoihin merkityistä tie- ja kärrypolku-urista erottuu alueen eteläpuolisen osan halki itä-länsi-suunnassa ylös rinnettä menevä polku.

Vanhimmassa kartassa (Aurén 1861–66) näkyy Hossan kylän länsireunalla pieni peltoaukko, joka saattaa olla Jyväskylään liittyvä pelto (kuva 6). Koska kartta kattaa suuren osan Lapin lääniä, se on melko suurpiirteinen.

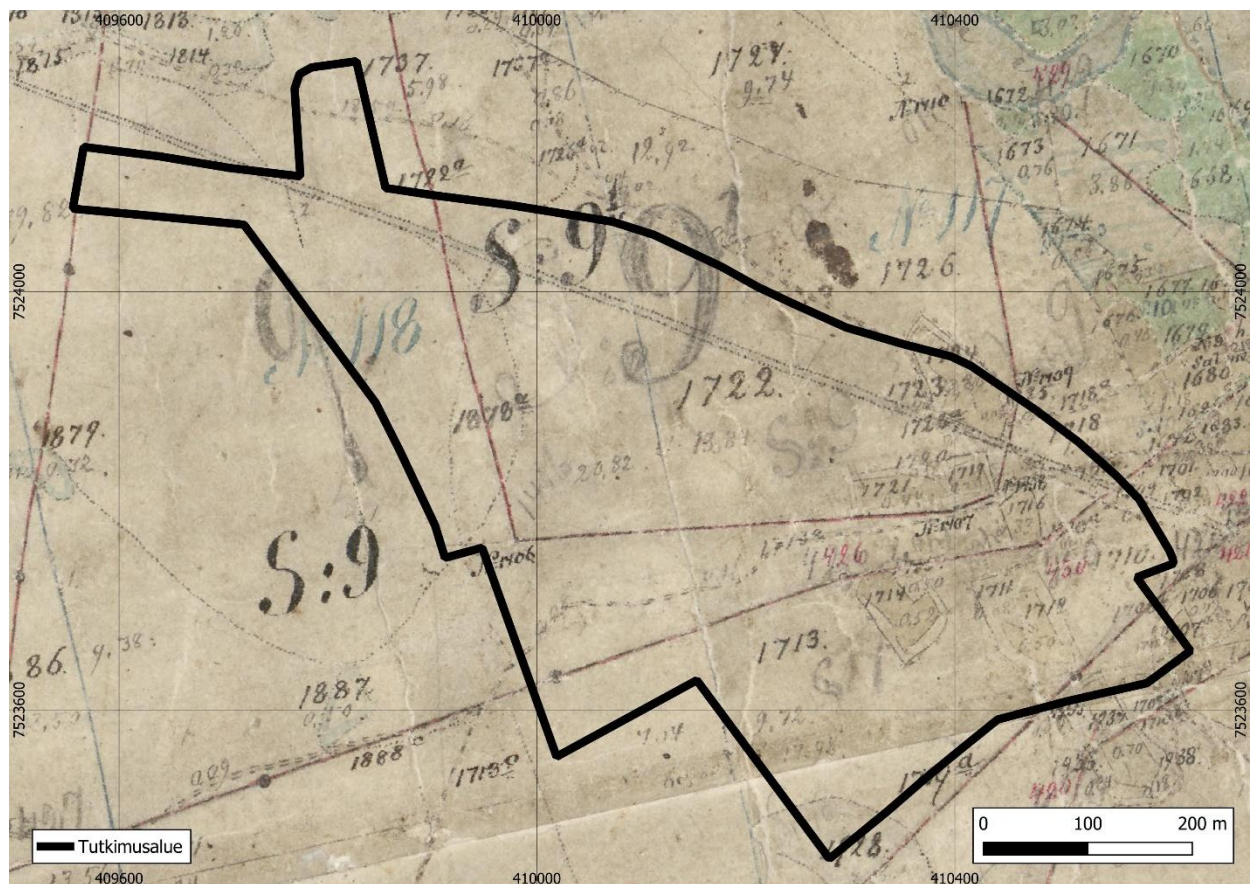
Peruskartalla 1984 näkyvän tilanteen jälkeen nykyisellä maastokartalla näkyvä peltoaukko on laajennettu yhdistämällä kolme pienempää peltoa mahdollisesti ottamalla hiekkaa pienempien peltosten välisiltä alueilta (kuva 7).

3.3. Muu aineisto

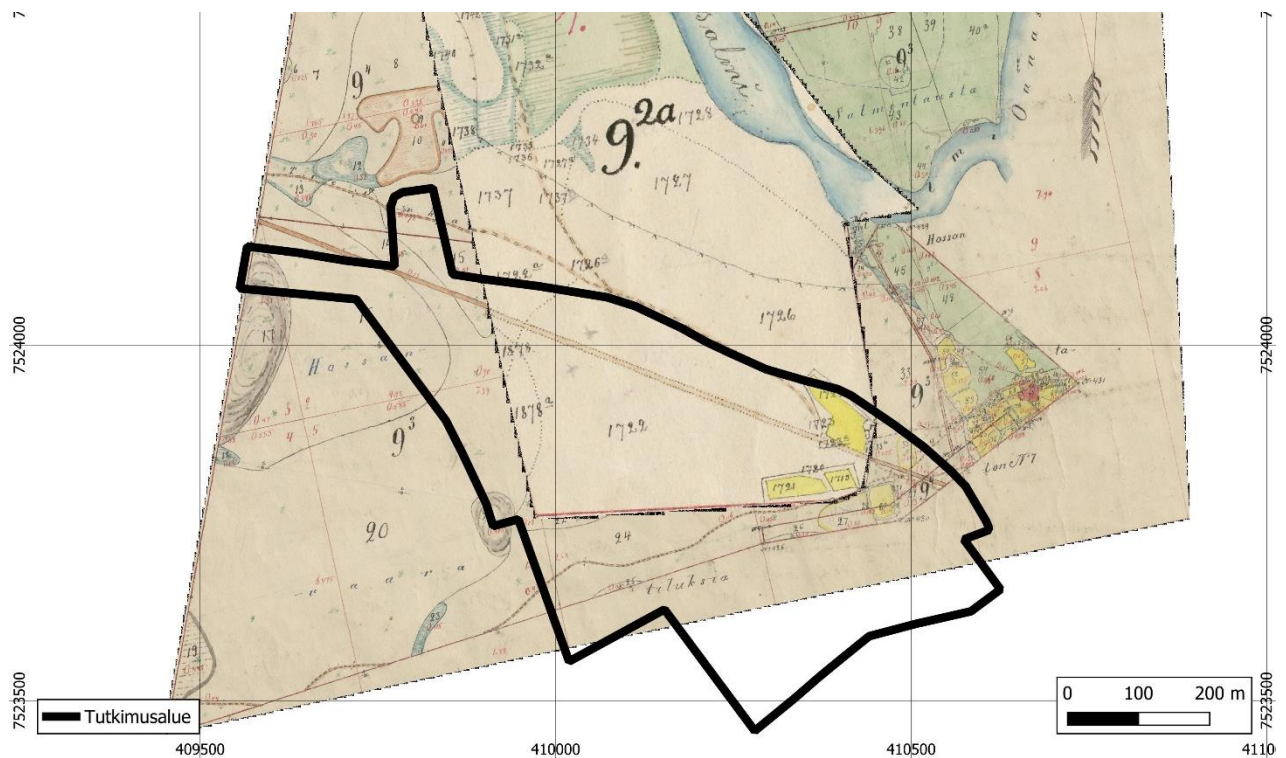
Vanhimmat käytettävissä olleet ilmakuvat ovat vuodelta 1957. Metsämaan osalta niissä ei näy merkittävää maankäyttöä. Myöhemmissä ilmakuvissa peltoalueet ovat paikoin metsittyneet ja osalle niistä on rakennettu.

GTK:n maaperäkartan mukaan alueen maaperä on kauttaaltaan soramoreenia.

Nimiarkiston aineistoista ei alueelta löydetty kiinnostavia kohteita.

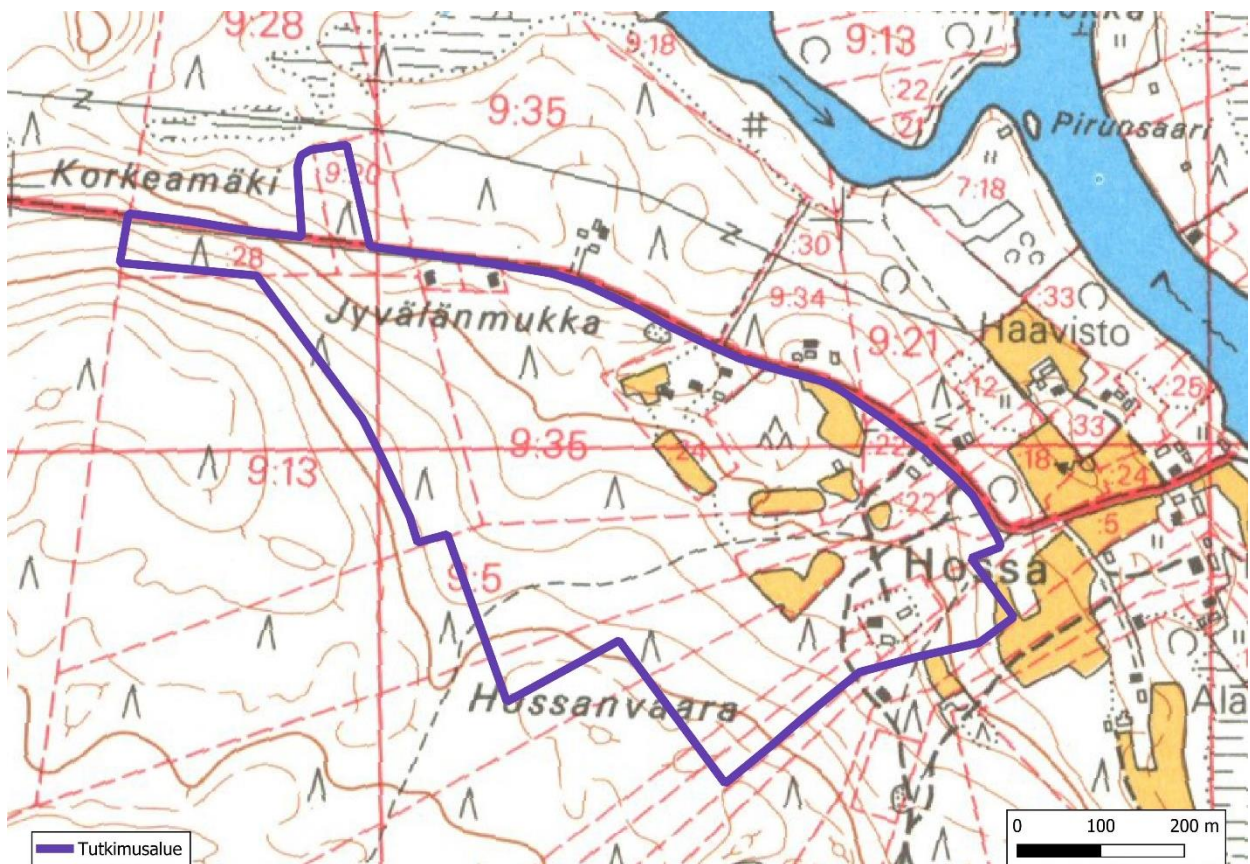
Kuva 4. Tutkimusalue isojakokartalla (Tiger 1882–84).

Kuva 5. Tutkimusalue tiluskartoilla. Yhdistetty kartoista Tiger 1882–1903 (Jyväskylä) ja Tiger et al. 1882–1914 (Salmela).

Kuva 6. Ote tutkimusalueen ympäristöstä vanhimmalla saatavilla olevalla kartalla (Aurén 1861–66).

Kuva 7. Tutkimusalue peruskartalla 1984.

Kuva 8. Sekametsää tutkimusalueen länsikärjestä. Alhaalla Levin ympäristie. Kaakosta. Kuva: Taneli Leinonen.

Kuva 9. Jo isojakokartalla (Tiger 1882–84) näkyvä, pieni peltoaukko alueen itäosasta. Etelästä. Kuva: Taneli Leinonen.

4. Inventointikohteet

4.1. Aiemmin rekisteröimättömät arkeologiset kohteet

1. Kittilä, Männikkö

Uusi kohde. Ehdotetaan rekisteröitäväksi muuna kulttuuriperintökohteena.

Tyyppi: työ- ja valmistuspaikat, viljelyröykkiöt

Ajoitus: historiallinen

Kohde: N 7523939 E 410141

Alakohde: N 7523932 E 410148

Korkeus: 197 m mpy

Löydöt: –

Viljelyröykkiöt sijaitsevat vanhan peltoaukon länsireunalla, metsän puolella. Maaperä alueella on kivikkoista sora- ja kiveä. Pellon puolella on hienompaa maa-ainesta. Maasto on tasaista kangasmetsää. Puusto on varttunut, melko harvaa männikköä ja aluskasvillisuus mustikkaa ja puolukkaa sekä sammalta. Peltokasvaa harvakseltaan heinäkasveja.

Peltoa ei ole merkitty isojakokarttaan (1882–1884) eikä Jyväskylän tiluskarttaan (1882–1903). Se on siis raivattu aikaisintaan 1900-luvun alussa. Vuoden 1957 ilmakuvassa pelto näkyy.

Kiviröykkiöt ovat alaosiltaan voimakkaasti sammaloituneita. Niiden päällä on jonkin verran kiviä, joihin ei ole ehtinyt kertyä sammalkerrosta. Tämä viitanee siihen, että kiviä on kerätty samaan paikkaan pidemmän aikaa.

Pohjoisempi viljelyröykkiö (pääkohde) on kooltaan noin 3,5 x 1,5 x 0,5 metriä. Se erottuu metsämaasta varsin selvästi. Se vaikuttaa melko ehjältä ja päällimmäiset kivet lienee lisätty sen päälle melko hiljattain.

Eteläisempi röykkiöistä on pitkänomainen, kivivaitamainen melko säännöllisen muotoinen latomus. Se on 2–3 metriä leveä, noin 12 metriä pitkä ja puolen metrin korkuinen. Myös sen päällä on sammaloitumattomia kiviä. Rakenne erottuu hyvin ympäröivästä metsämaastosta.

Vaikka karttalähteet pellostä puuttuvatkin, on luultavaa, että viljelyröykkiöt ovat melko iäkkäitä. Siksi ne suositellaan ottamaan huomioon tulevassa maankäytössä.

Kohdekartta molemmista kohteista seuraavan kohteen yhteydessä (kuva 14).

Kuva 10. Männikön pienempi viljelyröykkiö. Etelästä. Kuva: Taneli Leinonen.

Kuva 11. Männikön pidempi, muurimainen viljelyröykkiö. Etelästä. Kuva: Taneli Leinonen.

2. Kittilä, Jyväskylä

Uusi kohde. Ehdotetaan rekisteröitäväksi muuna kulttuuriperintökohteena.

Tyyppi: työ- ja valmistuspaikat, viljelyröykkiöt

Ajoitus: historiallinen

Kohde: N 7523895 E 410350

Alakohde: N 7523865 E 410375

Korkeus: 197 m mpy

Löydöt: –

Viljelyröykkiöt sijaitsevat vanhan peltoaukon lounaisreunan metsikössä. Niillä on välimatkaa toisiinsa noin 35 m. Maaperä alueella on kivi-koista soramoreenia. Vanhan pellon päälle on rakennettu asuinrakennus, joten peltoalue on enimmäkseen pihaa. Maasto on tasaista kangasmetsää. Puusto pienemmän röykkiön lähellä on varttunutta, melko harvaa männikköä ja aluskasvillisuus mustikkaa ja puolukkaa sekä sammalta. Suuremman röykkiön länsipuolella kasvaa nuorta sekametsää hyvin tiheässä.

Pelto näkyy isojakokartassa (1882–1884) ja Jyväskylän tiluskartalla (1882–1903). Pellon raivaaminen on siis suoritettu ennen isojaon toimitamista. Vuoden 1957 ilmakuvassa pelto näkyy. Vuoden 1992 ilmakuvassa erottuu pellon paikalla talo.

Viljelyröykkiöiden päällä on runsaasti sammaloitumatonta kiveä, mutta alaosa on sammaloitunut. Kivikasat ovat melko aukealla paikalla.

Pohjoisempi viljelyröykkiö (pääkohde) on kooltaan noin 6 x 4 x 0,5 metriä. Se erottuu maastossa selvästi.

Eteläisempi röykkiöistä on pienempi, pyöreän muotoinen, melko suurista kivistä koostuva kasa. Se on mitoiltaan noin 2,5 metriä halkaisijaltaan ja noin puoli metriä korkea. Myös sen päällä on sammaloitumattomia kiviä. Rakenne erottuu hyvin ympäröivästä metsämaastosta.

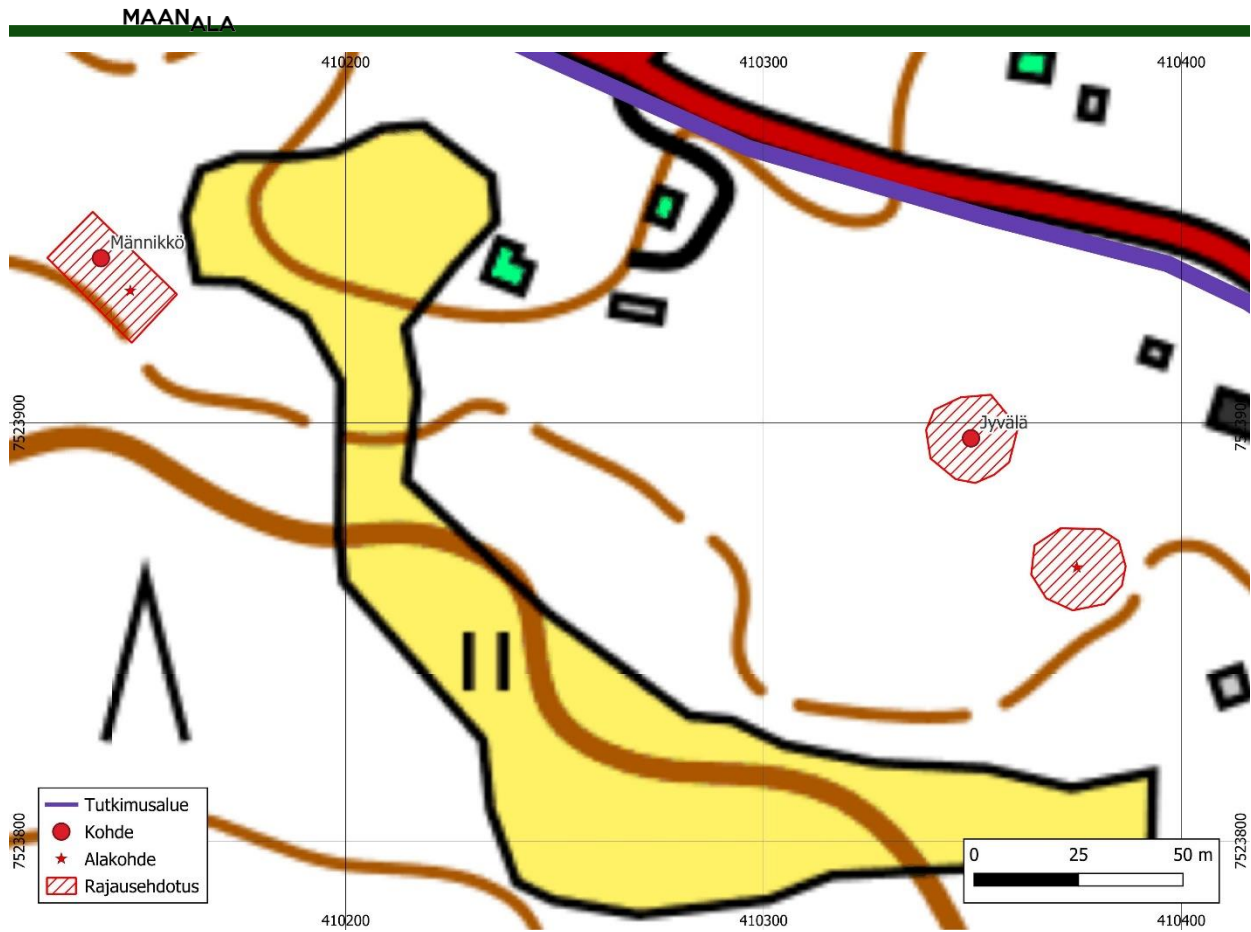
Koska viljelyröykkiöihin oletettavasti liittyvä pelto on merkitty jo isojakokarttaan, ne suositellaan ottamaan huomioon tulevassa maankäytössä.

Kuva 12. Jyväskylän suurempi viljelyröykkiö. Idästä.
Kuva: Taneli Leinonen.

Kuva 13. Jyväskylän pienempi viljelyröykkiö. Etelästä.
Kuva: Taneli Leinonen.

Kuva 14. Kohteet, alakohteet ja rajausehdotukset.

Kuva 15. Kohteet kuvattuna Jyvälän tiluskartalla (Tiger 1882–1903).

5. Yhteenveto tutkimuksen tuloksista

Inventoinnissa tarkastettiin Kittilän Levin suunniteltu kaava-alue. Se tarkastettiin jo rakennettuja ympäristöjä lukuun ottamatta kokonaan.

Muinaisjäännösrekisteriin merkittyjä kohteita alueella ei ollut. Uusia arkeologisia kohteita löytyi kaksi, joissa molemmissa on yksi alakohde. Kummatkin kohteet ovat viljelyröykkiöitä.

Tässä raportissa mainitut kaksi kohdetta, *Männikkö* ja *Jyväskylä*, suositellaan ottamaan huomioon tulevaa maankäyttöä suunniteltaessa.

Vaalassa 14.8.2024

Taneli Leinonen

Arkeologi, HuK

Maanala Oy

6. Lähteet

Nimiarkisto (NA)

Niemelä, Y. L. U. 1975. Nimistökeräys. Nimiarkisto, Kotimaisten kielten keskus.

Kartat

Aurén, P. W. 1861–66. *Geograf. karta öfver en del af Finska Lappmarken*. Kihlakunnankartasto 56, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Tiger, O. 1882–84. *Sirkan ja Hanhivaaran yhdistettyin lohkokuntain kartta. Kittilän pitäjässä, Lapin kihlakunnassa ja Oulun läänissä*. Kittilä 409:17 2d, Maanmittauslaitoksen arkisto.

Tiger O. 1882–1903. *Kartta Jyväskylän perintötilan n:o 9:1 kaikista tiluksista Kittilän pitäjän, Sirkan kylässä, Lapin kihlakuntaa, Oulun läänissä*. Kittilä 409:29-, Maanmittauslaitoksen arkisto.

Tiger O., Martikainen J. E., Sjöstedt, O. 1882–1914. *Kartta Salmelan perintötilan N:o 9 litteralta 9'merkityn SALMELA-nimisen 5/9:n kaikista tiluksista Sirkan kylässä, Kittilän pitäjässä, Lapin kihlakuntaa, Oulun läänissä*. Kittilä 409:23-, Maanmittauslaitoksen arkisto.

Peruskartta 1984. *Sirkka 2741 10*. Maanmittaushallitus.